

ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КОРУПЦІЇ В СУДОВИХ ОРГАНАХ УКРАЇНИ

Анна Михайлівна ЛЕБЕДЄВА,

*здобувачка Донецького державного
університету внутрішніх справ*

З моменту проголошення незалежності України одним із пріоритетних напрямів державної політики визначено запобігання і протидію корупції як складному соціально-правовому феномену, що негативно впливає практично на всі сфери суспільного життя, девальвує систему цінностей, потреб та інтересів [1, с. 27]. Корупція, зокрема в судових органах, не має єдиного універсального визначення, що зумовлено поєднанням політичних, правових, економічних, соціальних і психологічних чинників. Саме тому, як слушно наголошує В. М. Трепак, правильне використання терміна «корупція» потребує аналізу різних підходів до його розуміння [2, с. 182].

На наш погляд, термінологію, пов'язану з корупцією, доцільно поділяти на дві основні групи: наукові підходи, що відображають авторські позиції дослідників, і законодавчі дефініції, закріплені в нормативно-правових актах. У межах кримінологічного аналізу корупції в судових органах першочергового значення набувають саме наукові підходи, оскільки вони дають можливість узагальнювати фактичні дані, формулювати наукові висновки та виробляти рекомендації щодо протидії цьому негативному явищу.

Так, М. І. Мельник визначає корупцію як соціальне явище, що охоплює сукупність корупційних діянь, пов'язаних із неправомірним використанням особами, уповноваженими на виконання функцій держави, наданої їм влади, службових повноважень і пов'язаних із ними можливостей з метою задоволення особистих інтересів чи інтересів третіх осіб, а також інших правопорушень, які створюють умови для корупційних проявів або пов'язані з їх приховуванням чи потуранням їм [3].

У науковій літературі обґрунтовано, що корупція створює низку серйозних загроз, серед яких основними є підрив авторитету органів публічного управління, шкода демократичним засадам суспільного розвитку, ослаблення довіри до публічної влади та сумнів у спрямованості діяльності спеціальних суб'єктів на захист саме публічних, а не приватних інтересів. Водночас міжнародно-правові акти, присвячені запобігання та протидії корупції, не виробили її універсального визначення, а лише окреслили окремі форми прояву. З огляду на це міжнародні підходи, хоча і мають важливе значення, не можуть повною мірою розкрити природу корупції в Україні, особливо в судових органах, оскільки не враховують усіх національних

особливостей. Натомість український законодавець досить повно визначив поняття корупції у ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», пов'язавши її з використанням службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей для одержання неправомірної вигоди або з пропозицією, обіцянкою чи наданням такої вигоди з метою схилення відповідної особи до протиправної поведінки [4].

Ураховуючи положення чинного законодавства, можна дійти висновку, що корупція в судових органах як один із різновидів девіантної поведінки залежно від конкретних умов і обставин може проявлятися як у формі делінквентної поведінки, тобто адміністративних і дисциплінарних корупційних правопорушень, так і у формі злочинної поведінки, тобто корупційних кримінальних правопорушень. У будь-якому випадку вона істотно перешкоджає реалізації стратегічних завдань держави, пов'язаних із забезпеченням національної, економічної та антикорупційної безпеки.

У цьому контексті варто звернутися до поширеного в міжнародному антикорупційному дискурсі терміна *integrity*, який перекладається не лише як доброчесність, а й як цілісність [1, с. 36]. Саме цілісність є ознакою інституційно здорової організації, вільної від корупції, яка послідовно формує систему антикорупційного менеджменту, має чітку антикорупційну політику та дієві механізми запобігання корупційним проявам. Проте в Україні досі відсутня цілісна та ефективна стратегія чи окрема програма запобігання та протидії корупції саме в судових органах, яка б дозволяла реагувати на проблему ще до того, як корупційні ризики переростають у кримінальні загрози.

Корупційні кримінальні правопорушення в судових органах України як основний об'єкт кримінологічного аналізу слід розглядати як найбільш небезпечний прояв криміногенної дійсності в системі судоустрою. Вони полягають у використанні суддями наданих їм службових повноважень або пов'язаних із ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди, а також у пропозиції, обіцянці чи наданні такої вигоди суддям для спонукання їх до протиправного використання свого статусу. Такі прояви перебувають на перетині економічної та політичної злочинності, негативно позначаються на організації судової влади та здійсненні правосуддя, яке повинно функціонувати на засадах верховенства права, відповідно до європейських стандартів і гарантувати кожному право на справедливий суд.

Таким чином, корупція в судових органах України становить одну з реальних загроз національній безпеці та суперечить національним інтересам держави. Вона уповільнює суспільний розвиток, перешкоджає повній реалізації прав і свобод людини, підриває принцип верховенства права, формує недовіру громадян до влади через відчуття несправедливості, знижує міжнародний авторитет України та негативно впливає на її інвестиційну привабливість. Подальше поширення корупції в судових органах може спричинити зростання соціально-політичної напруги, девальвацію моральних цінностей, погіршення міжнародного

іміджу держави, а також послаблення її політичних, економічних, соціальних і правових позицій на міжнародній арені.

Список використаних джерел:

1. Осипчук Р. С. Адміністративно-правові заходи запобігання та протидії корупції у Національному антикорупційному бюро України: дис. ...докт. філософ. 081 – Право. Київ, 2021. 244 с.
2. Трепак В. М. Особливості дефініції поняття «корупція». *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 4 (97). С. 181–196.
3. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії: монографія. Київ: Атіка, 2001. 304 с.
4. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/print>